

УДК 338.45:336.14:352

JEL R 51; H71; L71

DOI: 10.31471/2409-0948-2019-2(20)-45-54

Метошоп Ірина Михайлівна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри прикладної економіки
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15
e-mail: metoshop07@ukr.net
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-6730-0388>

Дубінська Анна Анатоліївна,
викладач
Надвірнянський коледж Національного транспортного університету,
78400, м. Надвірна, вул. Соборна, 177
e-mail: anyadubinska@gmail.com

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ НАФТОГАЗОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ

Анотація. Метою написання статті є обґрунтування шляхів підвищення ефективності формування дохідної бази місцевих бюджетів в частині податкових платежів нафтогазових підприємств. У статті проаналізовано податкові надходження у бюджет Надвірнянського району від підприємств нафтогазового комплексу, сформовано економіко-математичну модель залежності діяльності зазначених підприємств на величину надходжень, зроблено прогноз та встановлено фактори, що мають найсуттєвіший вплив на податкові платежі. Зроблено висновок про те, що Надвірнянський нафтопромисловий район має перспективи подальшого розвитку, тому вкладення інвестицій в розвиток підприємств нафтогазового комплексу сприятиме розвитку району та зростанню дохідної бази районного бюджету в частині податкових платежів нафтогазових підприємств. Окреслено основні шляхи підвищення ефективності діяльності нафтогазових підприємств та формування дохідної бази місцевих бюджетів, зокрема шляхом впровадження геолого-технічних інвестиційних проектів на найкращих родовищах району можна підвищити нафтогазовилучення. Перспективним напрямом розвитку як району, так і підприємства є енергозбереження і енергоефективність використання паливно-енергетичних ресурсів. Це спільна мета нафтогазових підприємств і району як органів місцевої влади, оскільки ефективне використання ПЕР сприятиме зменшенню витрат підприємств, що означає збільшення суми їхнього прибутку, та, відповідно, зростанню податкових відрахувань до місцевого бюджету, в чому зацікавлена територіальна громада. Тому місцева влада також повинна інвестувати кошти у нафтогазові підприємства, адже їх розвиток – спільний інтерес обох сторін. Щодо місцевого оподаткування нафтогазового комплексу, то органи місцевого самоврядування можуть надавати підприємствам податкові кредити, податкові пільги тощо. Саме завдяки поєднанню зусиль регіонів та підприємств буде досягнуто ефективність їх розвитку.

Ключові слова: місцевий бюджет, нафтогазові підприємства, дохідна база бюджету, податкові надходження, розвиток регіонів, розвиток підприємств.

Metoshop Iryna Mykhaylivna
Candidate of Economics Sciences, Associate Professor
Associate Professor, Department of Applied Economics
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,
Ivano-Frankivsk, 76019, st. Carpathian, 15
e-mail: metoshop07@ukr.net

Dubinska Anna Anatolievna
Teacher
Nadvirna College of the National Transport University,
78400, m. Nadvirna, st. Cathedral, 177
anyadubinska@gmail.com

ANALYSIS OF ECONOMIC INTEROPERABILITY OF OIL AND GAS ENTERPRISES WITH LOCAL BUDGETS

Abstract. The purpose of the article is to justify ways, to improve the efficiency of the formation of the revenue base of local budgets in terms of tax payments of oil and gas enterprises. The article analyzes the tax receipts from the enterprises of the oil and gas complex in the Nadvirnyansky district, also the economic-mathematical model of the dependence of these enterprises on the amount of revenues is generated, the forecast is made and the factors having the most significant impact on tax payments are established. It is concluded that the Nadvirna oilfield has prospects for further development, therefore investing in the development of enterprises of the oil and gas complex will contribute to the development of the district and the growth of the revenue base of the local budget in terms of tax payments by oil and gas companies. The main ways of improving the efficiency of the oil and gas enterprises and the formation of the revenue base of local budgets are outlined in particular, by means of implementation of geological and technical investment projects in the best deposits of the district, it is possible to achieve an increase in oil and gas extraction. The perspective direction of development of both the district and enterprises is energy saving and energy efficiency of use of fuel and energy resources. This is a joint purpose of the oil and gas companies and the district in the person of local authorities, since efficient use of fuel and energy resources will contribute to reducing the costs of enterprises, which means an increase in their profits, and, accordingly, an increase in tax deductions to the local budget, which is the interest of the territorial community. Therefore, local authorities should also invest (should be invested) in oil and gas companies, because their development is a common interest of both parts. As far as local taxation of the oil and gas complex is concerned, tax credits, tax incentives, etc can be provided by local governments. It will be through the combination of efforts of the regions and enterprises that the effectiveness of their development will be achieved.

Key words: local budget, oil and gas enterprises, revenue base of the budget, tax revenues, regional development, enterprise development.

Постановка проблеми. Успішне виконання функцій та завдань, покладених на органи місцевого самоврядування, неможливе без належного фінансового забезпечення. Основним джерелом доходної бази місцевих бюджетів мають стати власні доходи, зокрема податкові надходження. Відтак, підвищення значення податків і зборів та збільшення їх частки у складі доходів є головним напрямом зміцнення місцевих бюджетів та розширення фінансової автономії відповідних територій.

Реформування системи місцевого оподаткування, яке активно провадиться в Україні, ставить собі за мету економічний розвиток регіонів, який, відповідно, сприятиме збільшенню надходжень до місцевих бюджетів, тому в умовах фінансової децентралізації

дослідження податкового навантаження суб'єктів господарювання та оцінювання значення податкових надходжень у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів є вкрай важливим і актуальним питанням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми податкового навантаження на діяльність суб'єктів господарювання досліджувала значна кількість вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: Балацький Є.О. [1], Витвицький Я.С., Гавадзин Н.О., Метошоп І.М., Пілка М.С. [2], Городецька Т.Е., Поровой А.С. [3], Єфремова І.І. [4], Кириленко О.П. [5], Набатова Ю.О. Богуславська А.О. [6], Простебі Л.І. [7], Татарин Н.Б., Войтович В.В. [8], Гораль Л.Т., Спасів Н.Я. [9] та ін.

Зокрема у монографії Балацького Є.О. [1] викладено концептуальні засади, проаналізовано поточний стан та запропоновано практичні механізми ефективного формування та використання бюджету міста Суми, а також сформовано теоретико-методичні засади удосконалення бюджету міста на основі врахування його економічного потенціалу. Автори [2] визначають недосконалість розрахунку рентних платежів видобутку нафти і газу, що не сприяє ефективному розвитку підприємств нафтогазового комплексу, а відтак і наповненню місцевих бюджетів. Городецька Т.Е. та Поровой А.С. [3] визначають основні проблеми мобілізації податків та шляхи підвищення ефективності податкового методу формування доходів бюджету, а також висвітлюють особливості формування доходів місцевих бюджетів у сучасних умовах.

Єфремова І.І. [4] проводить правовий аналіз термінів “місцеві бюджети” та “бюджети місцевого самоврядування”. Кириленко О.П. [5] визначає джерела формування та основні напрями спрямування коштів місцевих бюджетів, аналізує їх доходи та видатки та міжбюджетні трансферти, а також визначає основні проблеми формування місцевих бюджетів та пропонує можливі шляхи їх розв'язання.

Автори [6] зосереджують свою увагу на найефективніших методах та інструментах мобілізації фінансових ресурсів до місцевих бюджетів, а також визначають фактори, які позитивно чи негативно впливають на цей процес. У дослідженні Простебі Л.І. [7] досліджено стан дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фіскальної децентралізації та проаналізовано динаміку дохідної частини місцевих бюджетів Чернівецької області за 2014–2016 роки. У статті [8] розглянуто науково-методичні підходи до формування та використання коштів місцевих бюджетів. Науковці Гораль Л.Т. та Спасів Н.Я. [9] розглянули використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування, специфіку функціонування і особливе значення місцевих бюджетів, що виявляється саме у складі та структурі їхньої видаткової частини.

Хоча питанню наповнення місцевих бюджетів у частині податкових надходжень присвячено багато наукових доробок, все-таки, враховуючи особливості діяльності певних регіонів та їх економічного потенціалу у контексті реформування бюджетного та податкового законодавства практичні аспекти формування дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок податкових відрахувань підприємств потребують подальших досліджень і вдосконалення.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні шляхів підвищення ефективності формування дохідної бази місцевих бюджетів в частині податкових платежів нафтогазових підприємств.

Для її досягнення буде встановлено взаємозалежність розвитку регіонів та підприємств, проаналізовано частку податкових надходжень від підприємств нафтогазового комплексу Надвірнянського району, встановлено вплив основних факторів діяльності підприємства на величину податкових платежів та окреслено основні напрями розвитку як підприємств, так і регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Між підприємствами нафтогазової галузі та місцевими бюджетами існує прямий економічний взаємозв'язок. Він полягає в тому, що територіальна громада надає нафтогазовим підприємствам ресурси, необхідні для їхнього функціонування. За результатами діяльності в підприємств виникають

податкові зобов'язання, виконання яких полягає у сплаті податків і зборів, визначених Податковим кодексом України, до Державного та відповідних місцевих бюджетів у співвідношеннях, визначених Бюджетним кодексом України. Наповнення дохідної бази місцевого бюджету територіальної громади дає можливість органам місцевого самоврядування виконувати функції та завдання, покладені на них.

Графічно економічний взаємозв'язок підприємств нафтогазового комплексу із місцевими бюджетами можна зобразити так (рис. 1).

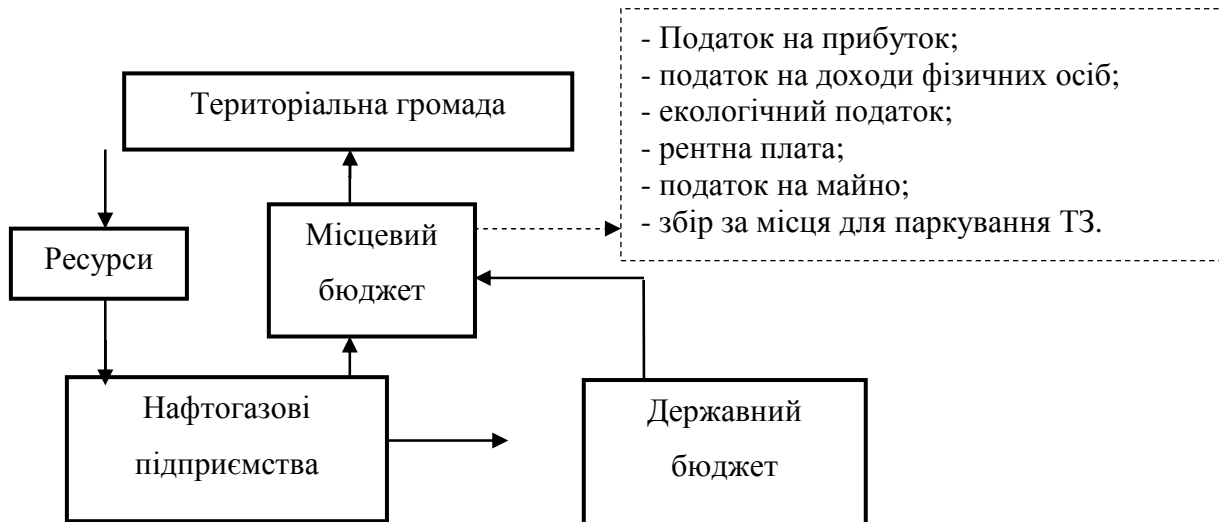

Рисунок 1 – Економічний взаємозв'язок нафтогазових підприємств із місцевими бюджетами

Джерело: сформували автори

Розглянемо зв'язок нафтогазових підприємств із місцевими бюджетами на прикладі Надвірнянського району.

До районного бюджету Надвірнянського району за 2015-2017 рр. надійшли податкові платежі від 3-х нафтогазових підприємств, зокрема:

1. ПАТ «Укрнафта» (ЄДРПОУ: 0135390) в особі НГВУ «Надвірна-нафтогаз» ПАТ «Укрнафта» (ЄДРПОУ: 136515);
2. ТОВ «СП «Укркарпатоїл» ЛТД» (ЄДРПОУ: 23152126);
3. ПАТ «Укргазвидобування» (ЄДРПОУ: 30019775) в особі філії «Львівгазвидобування» (ЄДРПОУ: 39585756).

Динаміку податкових надходжень до районного бюджету Надвірнянського району від нафтогазових підприємств за 2015-2017 рр. зображено на рис. 2.

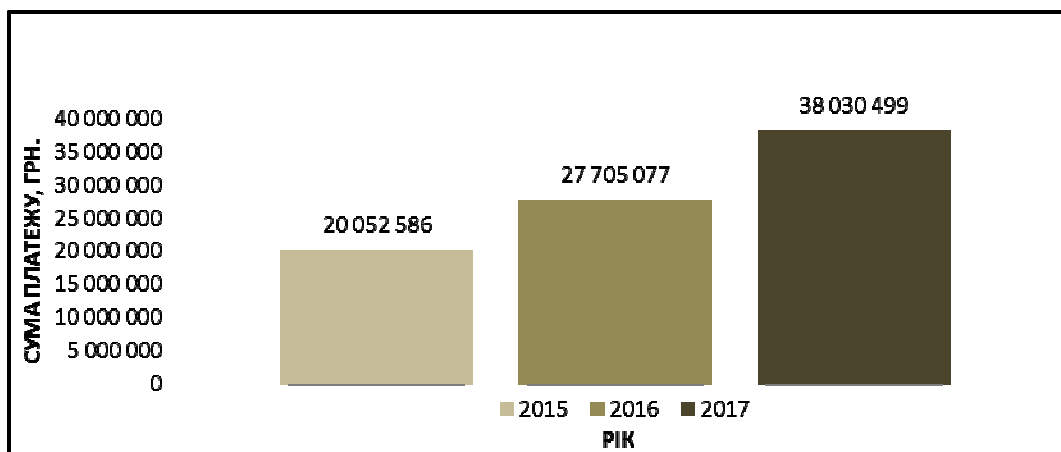
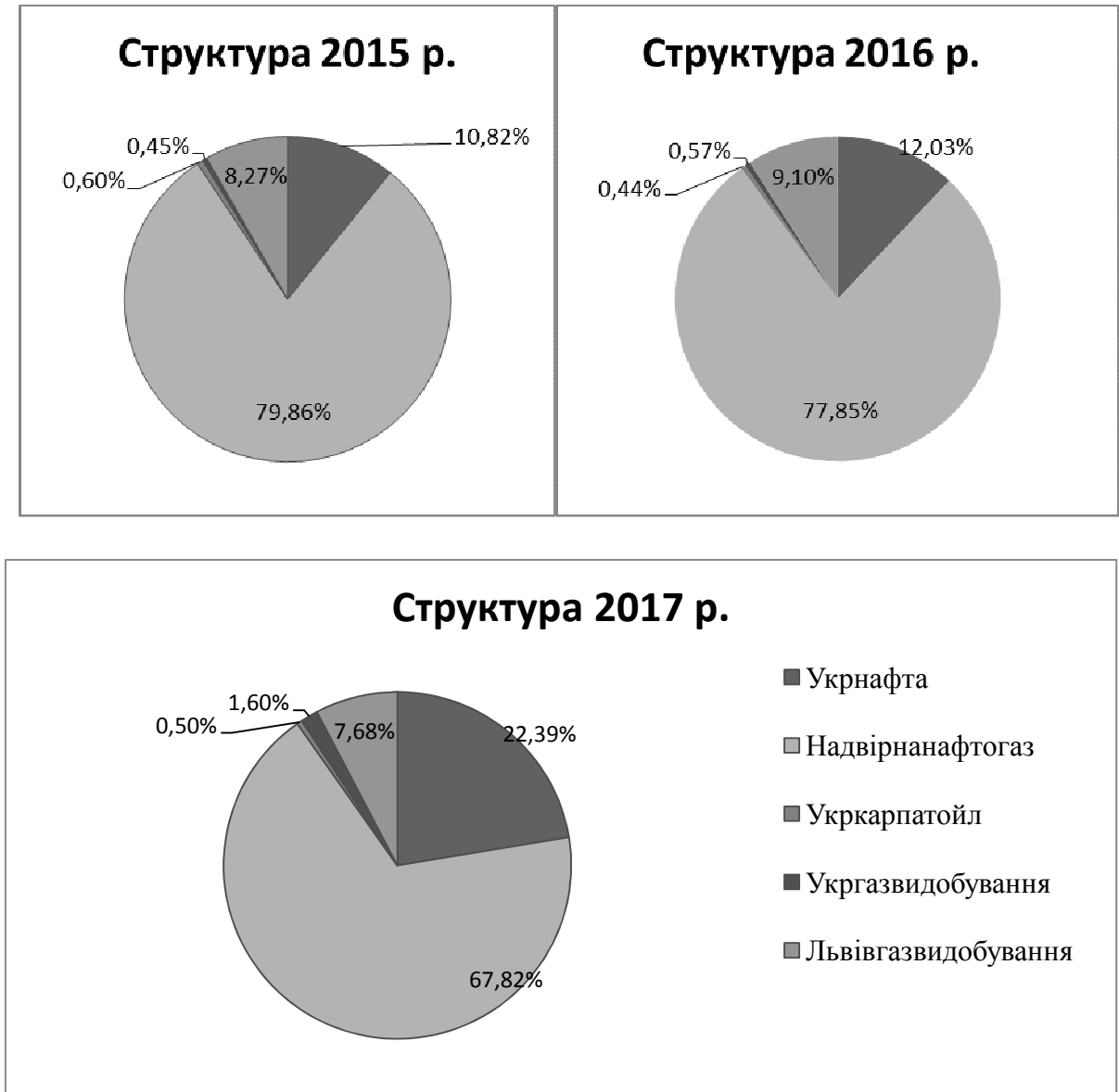

Рисунок 2 – Динаміка податкових надходжень до районного бюджету від нафтогазових підприємств за період 2015-2017 рр. [10,11,12].

Таким чином, за 2015-2017 рр. податкові надходження від нафтогазових підприємств збільшились. Їх сума за 3 роки зросла на 17 977 913 грн. або на 89,65 % порівняно із 2015 роком.

Структуру податкових надходжень до місцевого бюджету від нафтогазових підприємств за 2015-2017 рр. показано на рис. 3.

исунок 3 – Структура податкових надходжень до районного бюджету від нафтогазових підприємств за 2015-2017 рр.

Джерело: розрахували автори на основі [10,11,12]

У загальній структурі податкових надходжень районного бюджету Надвірнянського району за період 2015-2017 рр. найбільшу питому вагу займали податкові платежі НГВУ «Надвірнанафтогаз» ПАТ «Укрнафта», яка коливалась від 68 до 80 %. Значно меншими були частки податкових відрахувань ПАТ «Укрнафта» та ПАТ «Укргазвидобування» в особі філії «Львівгазвидобування», які були в діапазоні 8-22 %. Незначну суму податків та зборів до місцевого бюджету сплатило ПАТ «Укргазвидобування», частка якої перебувала в межах 0,5-2 %.

Частку податкових надходжень від нафтогазових підприємств до місцевого бюджету Надвірнянського району за період 2015-2017 рр. проілюстровано на рис. 4.

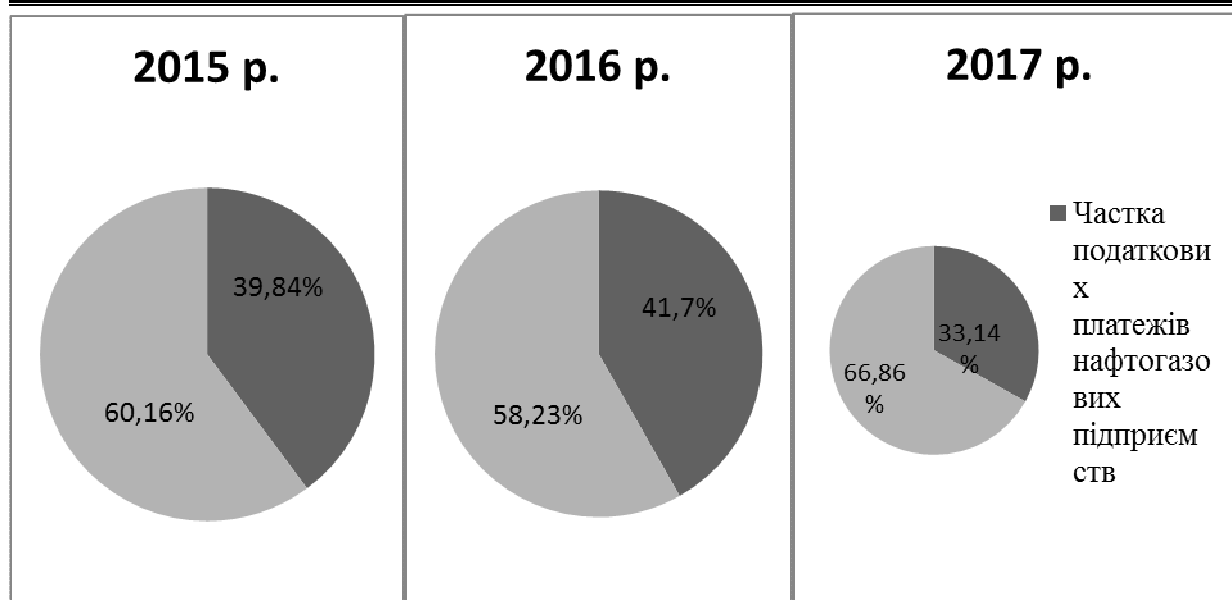

Рисунок 4 – Частка податкових платежів нафтогазових підприємств у структурі податкових надходжень місцевого бюджету Надвірнянського району за 2015-2017 рр.
Джерело: розрахували автори на основі [10,11,12]

Отже, підприємства нафтогазової галузі займають важливе місце серед платників податків і зборів до районного бюджету Надвірнянського району. Частка їх податкових платежів до вищезазначеного бюджету у структурі його податкових надходжень за період 2015-2017 рр. коливалась в межах 33-42 %, що є доволі вагомим показником. Та слід зазначити, що, незважаючи на загальну динаміку зростання податкових платежів нафтогазових підприємств до місцевого бюджету в абсолютному вираженні, їх частка в структурі податкових надходжень бюджету за аналізований період поступово знижувалась. Причиною цього слугувало значне зростання суми офіційних трансфертів, що є результатом проведення в Україні реформи децентралізації, впровадження якої розпочалось з 2014 року.

Однак надмірний податковий тиск не сприяє розвитку підприємств, і це згодом може привести до зниження надходжень до бюджетів, а тому проблема ефективного податкового навантаження суб'єктів господарювання є важливим питанням державної фінансово-економічної політики.

Оскільки НГВУ «Надвірнафтогаз» ПАТ «Укрнафта» займає найбільшу частку у структурі податкових платежів нафтогазових підприємств до місцевого бюджету, то на прикладі цього підприємства проаналізуємо вплив основних техніко-економічних показників підприємства на суму податкових відрахувань до місцевого бюджету, побудувавши кореляційно-регресійну залежність.

Для аналізу ми відібрали такі незалежні змінні:

X_1 – дохід від реалізації продукції, тис. грн.;

X_2 – капітальні інвестиції, тис. грн.;

X_3 – середньооблікова чисельність персоналу, ос.;

X_4 – середньомісячна заробітна плата, грн.;

X_5 – коефіцієнт енергомісткості виробництва;

Y – податкові платежі до місцевого бюджету, тис. грн.

За критерієм Стьюдента (t-статистика) ми визначили фактори, що мають найбільший вплив на досліджувану функцію. Це зокрема X_1 , дохід від реалізації та X_5 , коефіцієнт енергомісткості виробництва.

Отже, за результатами наших обчислень економіко-математична модель зміни податкових платежів НГВУ «Надвірнафтогаз» ПАТ «Укрнафта» під впливом зміни

доходу від реалізації та енергомісткості виробництва можна описати таким рівнянням регресії:

$$Y = -1396950 + 36,48278 \cdot X_1 + 1444770 \cdot X_5.$$

Коефіцієнт множинної регресії рівний 0,93 вказує на те, що незалежні змінні мають сильний вплив на результуючу ознаку.

Щоб перевірити отриману економіко-математичну модель на інформативність та адекватність, ми порівняли розрахункове значення коефіцієнта Фішера, яке рівне 30,68, з табличним значенням критерія Фішера (4,26), що дозволило зробити висновки про інформативність отриманої економіко-математичної моделі.

На основі отриманої моделі ми розрахували прогнозовані резерви росту податкових платежів підприємства до місцевого бюджету. Результати розрахунків показали, що у випадку доведення доходу від реалізації продукції НГВУ «Надвірнанафтогаз» (X_1) до максимального значення податкові платежі цього підприємства до районного бюджету зростуть на 3,18 %, а в разі приведення до мінімального значення коефіцієнта енергомісткості виробництва (X_5) податкові відрахування до місцевого бюджету зростуть на 3,63 %. Загальний резерв зростання при досягненні факторами оптимальних значень становитиме 6,81 %. Отже, планові надходження податкових платежів становитимуть 97 155,5 тис. грн.

Висновок проведеного дослідження. Надвірнянський нафтопромисловий район має перспективи подальшого розвитку, адже наявність тут значних запасів нафти і газу є підтвердженням ще не вичерпаного потенціалу. Вкладення інвестицій в його розвиток сприятиме його стабілізації в найближчому майбутньому. Шляхом впровадження геолого-технічних інвестиційних проектів на кращих родовищах району можна підвищити нафтогазовилучення. А це сприятиме розвитку району та зростанню дохідної бази районного бюджету в частині податкових платежів нафтогазових підприємств.

Перспективним напрямом розвитку як району, так і підприємства є енергозбереження і енергоефективність використання паливно-енергетичних ресурсів. Це спільна мета нафтогазових підприємств і району, органів місцевої влади, оскільки ефективне використання ПЕР сприятиме зменшенню витрат підприємств, що означає збільшення суми їхнього прибутку, та, відповідно, зростанню податкових відрахувань до місцевого бюджету, в чому зацікавлена територіальна громада. Тому місцева влада також повинна інвестувати кошти у нафтогазові підприємства, адже їх розвиток – спільний інтерес обох сторін. Щодо місцевого оподаткування нафтогазового комплексу, то органи місцевого самоврядування можуть надавати підприємствам податкові кредити, податкові пільги тощо.

Програма енергозбереження на підприємствах нафтогазового комплексу, на нашу думку, повинна містити такий комплекс заходів.

1. Організаційних, що передбачають наведення належного порядку в енергогосподарстві, чітке дотримання номінальних режимів експлуатації, забезпечення оптимального рівня завантаження обладнання, своєчасне виконання налагоджувальних і ремонтно-відновлювальних робіт:

- продовжити впровадження системи енергетичного менеджменту відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 50001;

- створити підрозділи, діяльність яких полягає в складанні енергобалансів, проведенні необхідних для аналізу ефективності енергоспоживання ПЕР вимірів, експертизи з енергозбереження та енергоаудиту, а також у розробленні та впровадженні енергозбережливих заходів.

2. Стимулювальних, що передбачають підвищення культури споживання паливно-енергетичних ресурсів працівниками підприємства.

Основним недоліком у діяльності нафтогазових підприємств є те, що раціоналізаторська та винахідницька робота є на низькому рівні.

Протягом останніх років кількість поданих заяв на рацпропозиції значно знизилась. Це свідчить про усунення працівників від участі у енергозбережних заходах, що є вкрай негативним. Тому необхідно передбачити такі заходи:

- розроблення та впровадження системи стимулювання енергозбереження на рівні підприємства;

- формування енергоефективної свідомості у працівників.

Для стимулювання працівників до заощадження ПЕР слід насамперед дотримуватись наказу Держкоменергозаощадження і Мінекономіки України від 21.06.2000 № 47/127 відповідно до якого фонд матеріального стимулювання (заохочення) становить до 30% від отриманої суми економії ПЕР. Кошти фонду розподілити між працівниками, які мають вагомий особистий внесок в досягнуту економію.

Зокрема матеріальне стимулювання повинне здійснюватись:

- для колективів підприємств – щоквартально за фактичну економію ПЕР після підбиття підсумків за звітний період;

- для працівників за впровадження енергоощадних технологій та обладнання – за наявності фактичної економії ПЕР, розрахованої за різницею питомих втрат.

3. Техніко-технологічних, що передбачають підвищення ефективності використання техніки та технологій, а також впровадження вискоелективного обладнання та устаткування:

- впровадження новітніх технологій ремонту основних засобів;
- реконструкція факельних господарств на об'єктах збирання нафти і газу;
- модернізація обладнання;
- оптимізації систем освітлення виробничих приміщень;
- впровадження заходів з економії електроенергії;
- впровадження енергоефективних джерел світла для зовнішнього освітлення та внутрішнього освітлення виробничих і офісних приміщень;
- енерговиробництво з використанням теплової енергії землі;
- реалізація інноваційних енергоефективних проектів тощо.

Як зазначає автор [13] згідно із світовим досвідом, енерговиробництво з використанням теплової енергії землі можна інтегрувати у нафтову галузь трьома шляхами:

1) генерування електроенергії шляхом використання гарячих розсолів, які виносять на поверхню свердловини в процесі їх експлуатації;

2) трансформування недіючих (ліквідованих, законсервованих та ін.) свердловин для виробництва електроенергії, передбачають використання існуючих активів, інфраструктури, скорочення викидів вуглекислого газу, генерування доходів від реалізації відновлюваної енергії;

3) використання сучасних технологій розробки родовищ для проектування резервуарів для так званих розширених або інженерних геотермальних систем (EGS – Enhanced (Engineered) Geothermal Systems), концепція яких полягає в тому, що такі системи не потребують ідеальних геологічних умов та теоретично можуть працювати будь-де, оскільки передбачається створення підземної системи тріщин, в яку вода може бути штучно введена через нагнітальну свердловину, та буріння другої свердловини в зоні розломів з подальшим відбором тепла.

Література

1. Балацький Є.О. Бюджет міста у системі фінансів території: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. 302 с.;

2. Витвицький Я.С., Гавадзин Н.О., Метошоп І.М., Пілка М.С. Економічний механізм рентного регулювання у нафтогазовидобуванні. *Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем*. URL: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/5695/1/6303p.pdf>;

3. Городецька Т.Е. Поровай А.С. Аналіз податкових надходжень в системі доходів бюджету. *Молодий вчени.*, 2017. №2, С. 243-247.
4. Сфремова І.І. Місцеві бюджети та бюджети місцевого самоврядування: проблеми правового визначення. *Форум права*. 2009. № 1, С. 157-161.
5. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (Історія, теорія, практика) : монографія. Київ.: НІОС, 2008. 384 с.
6. Богуславська А.О., Набатова Ю.О. Фактори впливу на обсяги податкових надходжень місцевих бюджетів. *Ефективна економіка*. 2017. №9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5773>;
7. Простебі Л.І. Моніторинг дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фіскальної децентралізації. *Економіка та суспільство*. 2017. №9, С. 1023-1028. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/176.pdf
8. Татарин Н.Б., Войтович В.В. Місцеві бюджети як фінансова база місцевого самоврядування. *Науковий вісник УНУ*. 2017. №11, С. 159-162.
9. Гораль Л.Т., Спасів Н.Я. Пріоритети використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування в умовах посткризового відновлення економіки. *Науковий журнал «Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Економіка»*. № 24/2013, - С. 104-109.
10. Офіційний сайт Головного управління статистики в Івано-Франківській області. URL: <http://www.ifstat.gov.ua>;
11. Офіційний сайт Надвірнянської районної ради. URL: <http://www.msnad.if.ua>;
12. Офіційний сайт Надвірнянської районної державної адміністрації. URL: nadrda.gov.ua.
13. Палійчук У.Ю. Обґрунтування доцільності реінжинірингу недіючих свердловин нафтогазовидобувних підприємств у геотермальні енергогенеруючі об'єкти. *Науковий вісник ІФНТУНГ*. 2012. № 1(31), С. 150-155.

References

1. Balats'kyj Ye.O. Biudzhety mista u systemi finansiv terytorii: monohrafiia. Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2011. 302 s.;
2. Vytvyts'kyj Ya.S., Havadzyn N.O., Metoshop I.M., Pilka M.S. Ekonomichnyj mekhanizm rentnoho rehuliuвання u naftohazovydobuvanni. Teoriia i praktyka stratehichnoho upravlinnia rozvytkom haluzevykh i rehional'nykh suspil'nykh system. URL: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/5695/1/6303p.pdf>;
3. Horodets'ka T.E. Porovaj A.S. Analiz podatkovykh nadkhodzhen' v systemi dokhodiv biudzhetu. Molodyj vcheny., 2017. №2, S. 243-247.
4. Yefremova I.I. Mistsevi biudzhety ta biudzhety mistsevoho samovriaduvannia: problemy pravovoho vyznachennia. Forum prava. 2009. № 1, S. 157-161.
5. Kyrylenko O.P. Mistsevi biudzhety Ukrainy (Istoriia, teoriia, praktyka) : monohrafiia. Kyiv.: NIOS, 2008. 384 s.
6. Bohuslavs'ka A.O., Nabatova Yu.O. Faktory vplyvu na obsiahы podatkovykh nadkhodzhen' mistsevykh biudzhetyv. Efektyvna ekonomika. 2017. №9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5773>;
7. Prostebi L.I. Monitorynh dokhidnoi chastyny mistsevykh biudzhetyv v umovakh fiskal'noi detsentralizatsii. Ekonomika ta suspil'stvo. 2017. №9, S- 1023-1028. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/176.pdf
8. Tataryn N.B., Vojtovych V.V. Mistsevi biudzhety iak finansova baza mistsevoho samovriaduvannia. Naukovyj visnyk UNU. 2017. №11, S. 159-162.
9. Horal' L.T., Spasiv N.Ya. Priorytety vykorystannia finansovykh resursiv orhanamy mistsevoho samovriaduvannia v umovakh postkryzovoho vidnovlennia ekonomiky. Naukovyj zhurnal «Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiia» seriia «Еkonomika». № 24/2013, - S. 104-109.

10. Ofitsijnyj sajt Holovnoho upravlinnia statykyky v Ivano-Frankivs'kij oblasti. URL: <http://www.ifstat.gov.ua>;
11. Ofitsijnyj sajt Nadvirnians'koi rajonnoi rady. URL: <http://www.msnad.if.ua>;
12. Ofitsijnyj sajt Nadvirnians'koi rajonnoi derzhavnoi administratsii. URL: nadrda.gov.ua.
13. Palijchuk U.Yu. Obhruntuvannia dotsil'nosti reinzhynirynhu nediuchykh sverdlovyh naftohazovydobuvnykh pidpriemstv u heotermal'ni enerhoheneruiuchi ob'iekty. Naukovyj visnyk IFNTUNH. 2012. № 1(31), S. 150-155.